

Darülfünun EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

فلسفہ ، اجتماعیات ، تاریخ ، جغرافیاء ، ادبیات

ایکی آبدہ بر نشر اولونور

مندرجات

ایکی زمان فلسفہ سی	دوقتور اور خانہ سعد الدین
ایکی تورک فیلسوفی	از میرلی اسماعیل مہدی
روصوبہ کورہ بدن تربیہ سی	اسماعیل مہدی
تصحیح واعتذار	آرام غالاتی
فلسفہ اصطلاحی	خلیل نعمۃ اللہ
ابتدائی ذہنیت	خلیل نعمۃ اللہ
جوغرافیادہ مشاہدہ اصولری	علی طامہ
بین الملل مستشرقلر قونقرہ سی	کویہ بی زارہ محمد فواد

استانبول — آمدی مطبعہ سی

1928

فلسفه اصطلاحلری

— 5 —

Spiritulisme , Materialisme

فلسفه اصطلاحلرینی تدقیق ایدرکن نظره چارپان مهم مسئلهلردن بری ده هر هانکی بر فلسفه مذهبنی کوستردن کله لردر .

شیمدی یه قادار علم اصطلاحلرینک تورکجه اولسی ، یاخود ممکن اولدیغی قادار تورکجه لشدیرلمسی هیچ دوشونولمدیکی ، بویله علمی و فلسفی مدلوللری افاده ایدن کله لرله تورکجه افاده نک ممکن اولمیه جغی ذهابلنده بولونولدیغی ایچین فلسفه مذهبیلرینی کوستردن کله لرک هیچ تورکجه اولمیه جغی ، و اولسه اولسه یالکز عربجه اوله بیله جکی حقنده کی عادتاً شعورسز ویرلمش کی اولان عمومی قرار و بو شعورسز قرارک غایت طبیعی بر نتیجه سی اوله رق مذهبیلری کوستردن اصطلاحلرک یالکز عربجه اولسی لازم کله جکی فکری کندینی ذهنلره الزام ایتش ، بو صورتله مذهبیلری کوستردن اصطلاحلر شیمدی یه قادار هپ عربجه قالبی بوتون تسلطی ایله محافظه ایتشدر . داها غریب اوله رق بو کون آرتیق « تورکچیلک » هیچ اولمازسه لسان ساحه سنده یاشامقده اولان برشأنیت حالنی آلدیغی ، وخلق لسانی کندیلکندن اوله رق هر درلو افاده ده تورکجه کله لری قوللاندیغی ، و ممکن اولدیغی قادار یابانجی کله لری قوللانمهدن چکندیکی حالده ، خلق لساننک بواک دوغرو انکشافنه رهبر اولسی لازم کلن علم لساننک کندیکی حالا یابانجی قاعده لردن قورتارامیشی جداً حزیندر .

شیمدی یه قادار فلسفه مذهبیلرینی کوسترمکده اولان معلوم قلیشه نی آتمق زمانی چوقدن کلش وحتی کچمکده در . فی الحقیقه مثلاً « ماته ریالیزم » ک مقابلی اولارق شیمدی یه قادار قوللانیلیمقده اولان « مادیه » و « مادیون » کله سنی کوزدن کچیردم . بر کره « مادیه » کله سی « طائفه مادیه » معناسنه اولوب مذهبی کوسترر . حالبوکه تورکجه ده بو معنایه کلن

بویله که یوقدر . صو کرا بوکله عربجه لغنی محافظه ایدرک مذهبی افاده ایتیش اولدینغی فرض ایدلم ، مذهبه منسوب اولان فردی افاده ایتک لازم کلنجه مشکلات کندی کوستر . چونکه بونک مفردی اوله رق یا « مادی » دیمک لازم کلیر که طبیعی تورکجه اولیور ، یاخود « مدیه دن بری » دیمک لازم کلیر که کله اولماقده برابر اصلک عربجه لغنی محافظه ایدلمش اولیور . بونک یرینه بعضاً قولانیلمقده اولان « مادیه جی » ایسه هم عربجه همده تورکجه قاعده لری عینی کلمه ده اختلاطی کبی برغریبه حاصل اولیور . والاصل برلسانده یابانجی قاعده لری حکمران اولسنک وقوعه کتیره جکی غیر طبیعی حال اولانجه غرایبته میدان چقیور .

ایشته برلسانک کلمه لرده اولسانک اولیان ، و یابانجی برلسانه عائد اولان قاعده لر تطبیق ایدلمک ، ایستنتجه میدان چقه جق ، و معشری وجدان طرفندن اصلاً قبول ایدیله میه جکی ایچین تطبیق ساحه سی اولیان عجوبه لر بوراده کندی کوستریور .

بوتون بونلردن قورتولمش اولمق و کله یی - هانکیسی اولورسه اولسون - تورکجه لشدیرمک ، همده تورکجه نک مذهب و مسلک کوستردن ادتی دوغروجه قولانیله رق هر هانکی مذهب سویلنمک ایستیور ایسه اونک اصل عمده سی اولان حاکم فکری درحال ذهنه تبادر ایتدیرمش اولمق ایچین دوغرودن دوغروی « جی » و « جیلک » یاخود « جیلق » اداتلرینی کله یه علاوه ایدرک اصطلاحی تورکجه لشدیرمش اولورز .

ایشته بو اصولی طوتارق بوندن صو کرا بوتون مذهبلی افاده ایدن کلمه لره مقابل یویولده اصطلاحلری تورکجه آله جق یاخود تورکجه لشدیره جک اولور ایسه ک هم علم لسانمز تورکجه لشمش ، همده مدلولی درحال آکلاتمق کبی بر قولایلغی واصل علمدن بکلنه جک اولان وضوح و آیدینلغی کوسترمش اولور .

بومقدمه دن صو کرا شمدی کلمه لری تحلیل کچلم .

« matérialisme » مادی جوهرلردن باشقا دیکر بر جوهر قبول ایتمین مذهبدر . ماته ربالیزم ، مادی جوهرلردن آیری اوله رق معنوی جوهرلری موجودیتنی انکار ایدر . بونکله برابر ایکلیک جیلکی رد ایدن ، و یالکیز برنوع جوهر قبول ایدن هر مذهب ماته ربالیزم دینمز : لاپنچک اسم جیلکی ، به رقله نک مفهومی جیلغی ماته ربالیزمه منافیدر . ماته ربالیزم ، یزم تصور ایتدیکمز کبی جسملری خیالنه قدار هر جوهری شامل اولمق ، و حتی عصبی

عضولرك افعوله لری کبی شعورلی حادثه لری ده ملاحظه ایتک صورتیه ، غیر متحول بر جوهر قبول ایتمه مکدن عبارتدر . ماتهریالیزم مفهومی ، ماده مفهومک استلزام ایتدیکی مشکلاتدن دولایی بالضروره چوق مهملدر . « [1]

« .. انسان مضاعفدر ، روح و جسم . روح کندینه مخصوص قوه لری و تصوراتیه جسمه فائقدر : ایشته اسپیرتیوالیستلرك باشلیجه اعتقادی بودر ؛ ماتهریالیزم ایسه بالعکس ، مختلف عضولری واسطه سیاه مختلف افعوله لری ایفا ایدن مادی انساندن باشقه برشی یوقدر ، جکرلر تنفس ایتدیکی ومعدده هضم ایتدیکی کبی دماغ ده دوشونمه یه ، حس ایتمه یه ، اراده ایتمه یه قابلیتیدر دیر . بونلرك نظرندده انسانک معنویتی دینلن شی باشقا بر نقطه نظر دن مادیتندن باشقا برشی دکلدر .. » [1]

شیمدی بونلردن آکلاشیلدیغی اوزره ماتهریالیزم ایچنده انسان ده داخل اولدیغی حالدده طبیعتده تک بر موضوع ، تک بر جوهر قبول ایدیور . مادیتک خارجنده ویاخود اونک فوقنده اوله رق معنوی بر جوهرک وارلغی انکار ایدیور ، و مادی اولسون ، عضوی اولسون بوتون کونی حادثه لری ماده نک اثری اوله رق تلقی ایدیور .

شو حالدده بوتون کائناتده مادی بر موضوعدن باشقا برشی کورمین ، معنویتی هیچ نظره آلمایان ، بوتون کونی حادثه لری وموجودلری « مادیت » ایچنده ، « مادیت » دن صدرر ایدیور کورن بو مذهبه « مادیتچیلک » دیرز .

اسپیرتیوالیزمه کلنجه : « .. غیر مادی جوهرلرك (روح ، الله) ، یعنی حواسک ادراک ایتدیکی ونه صورتی ، نه مقداری ، نه موقعی ، نه ده حرکتی اولمایان جوهرلرك موجودیتنی قبول ایلین مذهبدر . ده قارتک کی کبی اکیلیکچی اولان اسپیرتیوالیزم ایکی نوع جوهری قبول ایدر ، بر قسمی مادی ، دیگر قسمی معنویدر ؛ لایینیچک وبه رقله نک اسپیرتیوالیزمی معنوی جوهرلردن باشقا برشی قبول ایتمز . » [3]

« .. اک عمومی واک عالی معناسنده اوله رق اسپیرتیوالیزم روحک جسمدن آیری بر جوهر اولدیغنه ، یعنی اعضانک موجودیتندن باشقا اوله رق کندیسنه مخصوص بر موجودیت ایله متصف اولان بر وارلغه ، واللهمک ، دنیانک مرکب اولدیغی جسملرك مجموعندن آیری بر وارلق اولدیغنه اینانمقدر . » [4]

[1] Dictionnaire des sciences philosophiques ,

[3] Vocabulaire philosophique .

[4] Dictionnaire de sciences philosophiques .

دیمک اسپرتیوالیزم مذهبی مادی تخیلکک عکسنه اولارق ، ایچنده انسانده داخل اولدینی حالدده طبیعتده تک بر جوهر دکل ، ایکی جوهر یعنی بری مادی دیکری معنوی اولمق اوزره ایکی جوهر قبول ایدن مذهبدر .

بومذهب واقعا شیمدییه قادار « روحیه » و « روحیون » کبی صرف روحه متعلق بر موضوعی کنديسنه اساسلی عقیده تلقی ایدن بر مذهب کبی کوسترملک ایستتمش ایسهده اسپرتیوالیزم یالکزر روحی دکل ، علی الاطلاق غیر مادی اولان ، معنوی اولان بر جوهر قبول ایدن ، کائناتده مادیتدن باشقا برده « معنویت » کورن مذهب اولمش اولیور . شو حالدده مادی تخیلکک کائناتده تک بر جوهر ، « مادیت » قبول ایتمسنه مقابل ، اسپرتیوالیزم بر ایکیلک ، هم مادی همده معنوی ایکی جوهر ، یاخود معنوی اولمق اوزره تک بر جوهر ، یعنی هر حالدده مادی اولیان معنوی اولان بر جوهر ، بر « معنویت » قبول اییدیور دیمکدر .

بویله اولنجه اسپرتیوالیزمه مقابل « معنویتیلک » دیمک داهادوغرو اولور که بوسورتله روح ، الله ، الخ کبی بوتون معنوی موضوعلرک تدقیقی بو مذهبک ساحهسنه کیرمش اولور .

بومسرو داته کوره *Matèrialisme* . مقابل مادی تخیلک ، و *Spiritualisme* . مقابل معنویتیلک کله لرینی اصطلاح اولارق آلیرز .

خلیل نعمه الله